

Wrocław, 12 września 2015 r.

Dr hab. Jacek Kiciński CMF, prof. PWT
Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu
Katedra Duchowości Kapłańskiej i Życia Konsekrowanego

**Recenzja rozprawy doktorskiej ks. Fryderyka Tarabuły pt.:
Sztuka modlitwy w życiu i pismach Karola de Foucauld
(Kraków 2015, ss. 246)**

I. Wprowadzenie

Błogosławiony Karol de Foucauld, to szczególna postać w duchowości chrześcijańskiej. Jego życie i posługa pokazują w sposób szczególny, że ziarno ewangeliczne jeśli ma wydać plon musi obumrzeć. To, co po ludzku wydawało się przegranym za jego życia dziś owocuje dziełami Bożej miłości w postaci duchowych synów i córek bł. Karola de Foucauld.

Współczesny głód duchowości, o którym wspominał św. Jan Paweł II w *Novo millennio ineunte* znajduje swoje potwierdzenie w aktualności duchowości bł. Karola de Foucauld. Pragnienie wypłynięcia na głębiny życia duchowego i doświadczenie pustyni coraz bardziej zaczynają być obecne w życiu współczesnych wierzących. Dzisiejszy człowiek pomimo chaosu informacji coraz częściej stawia sobie pytanie dotyczące istoty życia, powołania i przeznaczenia. W tym kontekście szczególnego znaczenia nabiera rozprawa doktorska ks. Fryderyka Tarabuły: *Sztuka modlitwy w życiu i pismach Karola de Foucauld*.

Recenzowana rozprawa jest próbą całościowego spojrzenia na życie duchowe bł. Karola de Foucauld pod kątem modlitwy. Podejmowane zagadnienie stanowi swoistego rodzaju szkołę modlitwy dla każdego człowieka żyjącego w świecie, zwłaszcza tęskniącego za doświadczeniem wewnętrznej pustyni. Autor przedstawiając postać Karola de Foucauld

wskazuje, że to doświadczenie jest w pełni osiągalne dla każdego człowieka pod określonymi warunkami.

Recenzując prezentowaną rozprawę doktorską stwierdzam, że mamy do czynienia z poważnym studium w zakresie teologii duchowości. Autor podjął się dość wymagającego dzieła jakim jest ukazanie duchowości bł. Karola de Foucauld pod kątem życia modlitewnego. Zadanie to wymagało m.in. zagłębienia się w jego spuściznę pisarską i wydobywania tego, co stanowi jej fundament. Tym fundamentem jest wymiar modlitewny. Modlitwa bowiem będąc osobistym spotkaniem człowieka z Bogiem prowadzi w konsekwencji do większej miłości, większego poświęcenia dla Boga i drugiego człowieka.

Proponowane przez Autora dysertacji ujęcie drogi życia modlitewnego w ujęciu bł. Karola de Foucauld jest w tym przypadku nowatorskie i twórcze w swej treści.

II. Ocena formalna rozprawy

1. Temat, problem, metoda

Prezentowana rozprawa doktorska autorstwa ks. Fryderyka Tarabudy: *Sztuka modlitwy w życiu i pismach Karola de Foucauld* stanowi ważny dorobek w zakresie teologii duchowości. Należy podkreślić, że do tej pory zagadnienie sztuki modlitwy w życiu i pismach Karola de Foucauld, choć jest przedmiotem wielu opracowań, nie doczekało się tak całościowego i systematycznego uporządkowania teologicznego. Autor podjął się dość wymagającego dzieła, jakim było przedstawienie ukazanie drogi modlitwy w życiu Karola de Foucauld. Pierwszą trudnością, z jaką trzeba było się zmierzyć, to konieczność przetłumaczenia materiałów źródłowych w liczbie 31 pozycji oraz właściwe wykorzystanie literatury pomocniczej w zakresie podejmowanego tematu. Ponadto ks. Doktorant chcąc przedstawić całościowe spojrzenie na życie modlitwy nie ograniczył się do samej modlitwy jako takiej ale wskazał na jej źródła, do których zaliczył m.in.: Eucharystię, kult Najświętszego Serca Jezusowego oraz kult Najświętszej Maryi Panny.

Wszystko to sprawia, że Autorowi udało się przedstawić całościowe spojrzenie na perspektywę życia duchowego bł. Karola de Foucauld.

Temat rozprawy: *Sztuka modlitwy w życiu i pismach Karola de Foucauld* jest jak najbardziej zasadny i nie budzi jakichkolwiek zastrzeżeń. Autor we wstępie rozprawy zaznacza, że celem podjętego studium jest "odkrycie drogi duchowej Karola de Foucauld do zjednoczenia z Bogiem, której źródłem była modlitwa w oparciu o lectio divina a zwłaszcza celebrowanie Mszy Świętej i modlitwa adoracji przed wystawionym Najświętszym Sakramentem. Ponadto bogactwo modlitwy Karola de Foucauld zostało dopełnione przez kult Najświętszego Serca Jezusowego i duchowość maryjną" (s. 35). Podjęte badania naukowe mają odpowiedzieć na pytania, które stanowią podłoże dysertacji: "na czym polegała modlitwa Karola de Foucauld, jak kształtował się rozwój duchowy w oparciu o jego własną szkołę modlitwy, która umożliwiała mu zjednoczenie się z Trójcą Świętą, a także na ile modlitwa stała się podstawą jego zaangażowania misyjnego?" (s. 35).

W celu realizacji nakreślonego tematu i postawionego problemu rozprawy, Autor skorzystał z właściwej metody pracy naukowej, którą określa jako historyczno-porównawczą.

Dokonując krytycznej analizy recenzowanej dysertacji należy stwierdzić, że ks. F. Tarabula z jednej strony stara się w jak najszerszy sposób spojrzeć na zagadnienie modlitwy, by w ten sposób ukazać bogactwo życia duchowego bł. Karola de Foucauld, a z drugiej, dokonuje pewnej syntezy i wskazuje na to, co jest istotne - wymiar modlitewny. W tym celu wykorzystuje swój dotychczasowy warsztat naukowy oraz znajomość omawianego zagadnienia.

2. Dobór literatury

Literaturę recenzowanej rozprawy Autor dzieli na cztery części: źródła, opracowania, nauczanie papieży i dokumenty Urzędu Nauczycielskiego Kościoła oraz literaturę pomocniczą. W rozprawie znajdujemy także obszerny wykaz skrótów.

Pewien niedosyt może budzić nieco uboga bibliografia w zakresie omawianego tematu jeśli chodzi o polskich teologów duchowości. Można byłoby uzupełnić bibliografię o dzieła P. P. Ogórka, J. Misiurka czy A. Siemieniewskiego. Ponadto w wykazie bibliograficznym recenzent nie dostrzega obecności Pisma Świętego, które dla teologa, zwłaszcza duchowości stanowi źródło nadrzędne. Pomimo wskazanych niedociągnięć należy stwierdzić – z całym szacunkiem wobec Autora – że bibliografia zawarta w rozprawie jest niezwykle bogata i wskazuje na jego duży wysiłek. Doktorant dokonał właściwego doboru literatury, która stała się punktem wyjściowym dla prowadzenia dalszych badań naukowych. W tym względzie wykazał się dobrą znajomością podejmowanego zagadnienia i trafnością doboru literatury.

III. Struktura rozprawy

Prezentowana rozprawa składa się z pięciu zasadniczych rozdziałów, które stanowią rozwinięcie właściwego tematu. Poprzedzone są spisem treści oraz właściwym wstępem, w którym Autor bardzo jasno precyzuje problem pracy oraz omawia dotychczasowy dorobek pisarski w podejmowanym zagadnieniu. Ponadto wskazuje na metodę pracy, omawiając przy tym jej istotne elementy.

W rozdziale pierwszym został ukazany rozwój modlitwy w życiu Karola de Foucauld. Autor ukazuje tu zasadnicze etapy życia bł. Karola, na tle których przedstawia proces dojrzewania wiary i odkrywania woli Bożej w jego życiu. Istotnym jest tu ukazanie stopniowego rozwoju modlitwy, który w ostateczności prowadzi bł. Karola de Foucauld do doskonałego zjednoczenia z Chrystusem. Podstawą tego zjednoczenia stał się kult eucharystyczny i modlitwa kontemplacyjna.

Kolejny rozdział rozprawy poświęcony został metodologii modlitwy Karola de Foucauld. Ks. F. Tarabula wskazuje tu na istotę modlitwy, jej przymioty wskazane oraz omawia rodzaje modlitwy w pismach Karola de Foucauld. Znajdujemy tu takie zagadnienia jak: modlitwa adoracyjna, modlitwa dziękczynienia, akty skruchy wobec Boga, modlitwa prośby oraz

komentarz do modlitwy Ojcze nasz. Doktorant przedstawia także podział modlitwy ze względu na podmiot i wymienia modlitwę indywidualną oraz wspólnotową. Ponadto w dysertacji znajdujemy podział modlitwy ze względu na sposób modlenia się oraz szeroko opisane zjawisko medytacji. Całość rozdziału zamyka paragraf poświęcony modlitwie kontemplacyjnej.

W trzecim rozdziale ks. F. Tarabula koncentruje uwagę czytelnika na modlitwie Eucharystycznej Karola de Foucauld. Autor podejmuje tu głęboką analizę teologicznych podstaw modlitwy eucharystycznej. Eucharystia zostaje ukazana jako ofiara Chrystusa, Jego sakramentalna obecność oraz jako uwielbienie i dziękczynienie Bogu. Ważnym elementem jest podkreślenie eklezjalnego i apostolskiego wymiaru Eucharystii. Następnie zostają omówione główne wymiary pobożności eucharystycznej: modlitewne przygotowanie, miejsce celebracji, modlitewny wymiar komunii sakramentalnej i komunii duchowej, adoracja Najświętszego Sakramentu oraz postawy płynące z kultu eucharystycznego bł. Karola de Foucauld.

Czwarty rozdział dysertacji poświęcony jest kultowi Najświętszego serca Jezusowego w duchowości Karola de Foucauld. Doktorant zapoznaje tu czytelnika z istotą kultu Najświętszego Serca Pana Jezusa w życiu i duchowości błogosławionego Karola. Następnie zostają omówione formy czci okazywane wobec Najświętszego Serca Pana Jezusa. Jako zasadnicze wymienione zostają: akt poświęcenia Najświęstszemu Sercu Pana Jezusa oraz ekspiacja jako uczestnictwo w cierpieniach Jezusa.

Ostatni rozdział dysertacji poświęcony został kultowi Najświętszej Maryi Panny i świętych w duchowości błogosławionego Karola de Foucauld. Uwaga czytelnika zostaje zwrócona na teologię maryjną zwłaszcza w aspekcie roku liturgicznego oraz elementy pobożności obecne w życiu bł. Karola. Praktyczny wymiar duchowości Maryjnej to przede wszystkim zawierzenie życia Matce Bożej; pielgrzymki do sanktuariów. Ważne miejsce w kulcie Maryjnym zajmuje zasada trynitarna, chrystologiczna, eklezjologiczna, skrypturystyczna oraz ekumeniczna. Autor omawia także kult świętych.

Całość dysertacji zamyka zakończenie, w którym ks. F. Tarabula wyprowadza cenne wnioski będące owocem przeprowadzonych badań.

IV. Ocena merytoryczna

Rozprawa doktorska ks. Fryderyka Tarabuły: *Sztuka modlitwy w życiu i pismach Karola de Foucauld* jest nowatorskim opracowaniem w ramach polskiej teologii duchowości i zasługuje na szczególne uznanie. Jak wspomniano w dotychczasowej polskiej bibliografii w zakresie teologii duchowości nie znajdujemy tak szerokiego i szczegółowego opracowania będącego syntezą modlitewnego wymiaru życia i posługi bł. Karola de Foucauld. Zatem prezentowana dysertacja stanowi ważne studium naukowe, które może stać się inspiracją w zakresie dalszych badań naukowych nad duchowością bł. Karola de Foucauld.

Autor podejmując się wyznaczonego zadania w sposób konsekwentny, metodologicznie uporządkowany, odpowiada na postawiony we wstępie problem pracy. Całość zgromadzonej literatury zarówno polskojęzycznej i zagranicznej oraz dobór właściwej metody badań naukowych przemawia za rzetelnością prezentowanej rozprawy. Praca stanowi zwartą całość, w której ks. F. Tarabula stara się w sposób swobodny wprowadzać elementy osobistej narracji. Stanowi to wyraz jego kompetencji naukowych w omawianym zagadnieniu. Postawiony we wstępie cel rozprawy zostaje w sposób właściwy zrealizowany.

Mając na uwadze język dysertacji, jest on przejrzysty i przystępny; pracę czyta się z zainteresowaniem choć przed publikacją książkową warto byłoby poddać gruntowniejszej korekcie.

Przy okazji recenzowania rozprawy zrodziły się pewne pytania i spostrzeżenia, które mogą być przedmiotem dalszej dyskusji. Zagłębiając się w treść wstępu można odnieść wrażenie, że Autor chce przedstawić niemalże wszystko to, co dotyczy życia i posługi bł. Karola de Foucauld. Wydaje się czymś pożytecznym przedstawienie sylwetki bł. Karola ale czy koniecznym jest tak szerokie spojrzenie na jego życie? Podobnie jeśli chodzi o zagadnienie modlitwy - wystarczyłoby krótkie nakreślenie jej obecności w życiu omawianej postaci, a nie analizowanie całego procesu zjednoczenia człowieka z Bogiem. Całość wstępu to 17 str. warto byłoby pomniejszyć go co najmniej o połowę wyakcentowując przy tym to, co najbardziej istotne dla treści

rozprawy. Jeśli chodzi o zakończenie to wydaje się, że brakuje pewnej systematyczności w przedstawieniu wniosków, które są owocem prowadzonych badań naukowych. Winny być bardziej skoncentrowane wg. klucza modlitewnego niż prezentowanej struktury rozprawy.

W dysertacji znajdujemy cenne wprowadzenia do poszczególnych rozdziałów natomiast podsumowanie zamieszczone jest w ostatnich paragrafach. Warto byłoby uczynić mały dodatek wprowadzając zapis - podsumowanie. Kolejne pytanie dotyczy struktury rozprawy: czy omawiając doświadczenie modlitwy w duchowości bł. Karola de Foucauld nie warto byłoby bardziej wyakcentować apostolski wymiar modlitwy, który przecież jest widocznym owocem zjednoczenia człowieka z Bogiem. Można byłoby nawet poszerzyć pracę o jeden rozdział, który podjąłby ten wymiar życia i posługi bł. Karola.

VI. Wniosek końcowy

Przedstawione sugestie i zapytania nie rodzą jakichkolwiek wątpliwości, by stanowczo stwierdzić, że recenzowana rozprawa jest rzeczowa, twórcza i rzetelnie udokumentowana. W całości oceniam ją wysoko i stwierdzam, że spełnia wszelkie wymogi stawiane rozprawom doktorskim i zasługuje na uznanie. Wnioskuje zatem o dopuszczenie ks. Fryderyka Tarabuły do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

.....
/dr hab. Jacek Kiciński CMF, prof. PWT/